

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרפח

ערב שבת-קודש
חול-המועד סוכות
ט"ז בתשרי ה'תשס"ח

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ז בתשרי ה'תשס"ח – כ"ג בתשרי ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט"ז בתשרי	הלי גירושין.. בפרקים אלו.	הלי בכורים פרק ב.	מ"ע רכב.
ש"ק	י"ז בתשרי	פרק ד-ו.	פרק ג.	מ"ע רכב.
א'	י"ח בתשרי	פרק ז-ט.	פרק ד.	מל"ת שנו.
ב'	י"ט בתשרי	פרק י-יב.	פרק ה.	מל"ת שנו.
ג'	כ' בתשרי	פרק יג. הלי יבום וחליצה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ו.	מל"ת שנו. מ"ע רטז.
ד'	כ"א בתשרי	פרק ג-ה.	פרק ז.	מ"ע ריז.
ה'	כ"ב בתשרי	פרק ו-ח.	פרק ח.	מל"ת שנו.
ו'	כ"ג בתשרי	הלי נערה בתולה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע רכ. ריח. מל"ת שנח. מ"ע ריט. מל"ת שנט.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן ק"ש	זריחת החמה	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ט"ז בתשרי	3.32	4.20	4.41	8.30	5.36	11.32	12.02	5.31.3	5.56
ש"ק, י"ז בתשרי	3.33	4.20	4.42	8.30	5.37	11.31	12.01	5.30.0	5.54
א', י"ח בתשרי	3.33	4.21	4.42	8.30	5.37	11.31	12.01	5.28.7	5.53
ב', י"ט בתשרי	3.34	4.22	4.43	8.30	5.38	11.31	12.01	5.27.4	5.52
ג', כ' בתשרי	3.35	4.22	4.44	8.30	5.39	11.30	12.00	5.26.2	5.51
ד', כ"א בתשרי	3.36	4.23	4.44	8.30	5.39	11.30	12.00	5.24.9	5.49
ה', כ"ב בתשרי	3.36	4.24	4.45	8.33	5.40	11.30	11.59	5.23.6	5.48
ו', כ"ג בתשרי	3.37	4.24	4.46	8.33	5.41	11.29	11.59	5.22.3	5.47

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
שבת חוה"מ	4:53	6:04	5:08	6:06	4:59	6:05	5:10	6:06
שמיני עצרת	4:46	5:58	5:02	5:59	4:52	5:59	5:04	5:59
בראשית	4:44	5:55	4:59	5:57	4:50	5:56	5:01	5:57

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: ISSN 0793-7474 דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

להמשיך אלקות בלימוד התורה

כיצד אפשר לבזבז זמן נעלה ויקר כשמחת תורה על ריקודים!?! • לימוד התורה מחייב הכנה והתבוננות בגדלות ה', ובהעדר זאת - נחשב ל"עוזבם את תורת" • ההכנה וה"בירכו בתורה" לכל השנה - על-ידי הריקוד ברגליים בשמחת-תורה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בקו אחר, והיינו, שמ"ח השעות בראש השנה הם בקו המרירות, ומ"ח השעות בשמיני עצרת ושמחת תורה הם בקו השמחה, אבל עניינם אחד הוא. ואם כן, כיצד מבזבזים זמן נעלה כל כך עבור ריקודים?

וכמו כן מבואר⁴ ששמחת שמחת-תורה שייכת ללוחות שניות שניתנו ביום הכיפורים, שאז נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון"⁵, ואמר "סלחתי כדברך"⁶, ואז ניתנו לוחות שניות שגדלה מעלתם על לוחות ראשונות באופן של "כפלים לתושיה"⁷, כמעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים, ועל זה היא השמחה בשמחת תורה - כמשל בן המלך⁸ שהיה בשביה ושב אל בית אביו המלך, שמצד זה נעשית אצל המלך שמחה גדולה ביותר, ועורך סעודה גדולה כו'. אלא, שלא קבעו שמחה זו במוצאי יום הכיפורים, כי, תיכף

א. גודל השמחה בשמחת תורה - למותר לבאר, שהרי הכול יודעים גודל מעלת התורה, ובמילא גם גודל מעלת שמחתה; אבל עדיין נשאר השאלה של אלו הטוענים שכיוון שגדלה כל כך מעלת התורה ושמחתה, הייתכן שבמשך שני המעלות של שמיני עצרת ושמחת תורה מתעסקים כל הזמן עם ריקודים - הלא מוטב היה לעסוק בלימוד התורה ולחדש חידושים בתורה (שהרי התורה "לא בשמים היא"¹, וכל אחד מישראל מחויב לחדש בתורה לפי שרש נשמתו, כמבואר בתניא²), שאז היתה התורה שמחה, וגם הוא היה שמח מהחידושים שלו... ואיזה סדר זה לעסוק כל הזמן בריקודים?

- ולהעיר, ששאלה זו מצינו גם בתורת החסידות³, אבל באותיות שונות. - וביותר יוקשה על-פי המבואר בתורת החסידות גודל מעלת שמיני עצרת ושמחת תורה, כאמור לעיל. . שזהו אותו עניין כמו ראש השנה, אלא

(4) ראה תו"מ שם ע' רטז. וש"נ.

(5) פרש"י תשא לג, יא. ועוד.

(6) שלח יד, כ. וראה פרש"י תשא שם.

(7) איוב יא, ו. וראה שמור"ר רפמ"ו.

(8) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פט, ב. ובכ"מ.

(1) נצבים ל', יב. וראה ב"מ נט, ב.

(2) אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(3) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' רי. וש"נ.

שלא ברכו בתורה תחילה, הרי זה מורה על העדר היוקר והחשיבות כו'.

ג. אך עדיין אינו מובן: איך אפשר לומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם - כיוון שלמדו תורה בריבוי ובהתמדה ושקידה, הרי בודאי היתה התורה חשובה בעיניהם, שהרי על דבר שאינו חשוב לא מקדישים כל כך הרבה זמן מתוך חיות והתלהבות?

ויובן בהקדם הפירוש הפנימי בעניין הברכה - מלשון המשכה¹⁵, והיינו, שכאשר מברכים "בורא פרי העץ", מודים להקב"ה וממשיכים החיות האלקי השייך לפרי העץ, וכיוצא בזה בשאר הברכות¹⁶. ועל דרך זה בנוגע לברכת התורה, שעניינה הוא המשכת האלקות שבתורה, ואם כן, העדר הברכה פירושו שלא המשיכו האלקות שבתורה.

כלומר: בודאי היתה התורה חשובה ויקרה אצלם, אבל החשיבות והיוקר היו רק מצד השכל שבתורה, ש"היא חכמתכם וכינתכם (גם) לעיני העמים"¹⁷, אבל לא מצד היותה חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל אנושי, שרק "אלקים הבין דרכה"¹⁸.

וכמו שכתב רבינו הזקן בשולחן ערוך¹⁹ "יראה כל אדם שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה שהיה משתעשע בה בכל יום חשובה בעיניו כו'", היינו, שחשיבות התורה היא מצד היותה שעשועי המלך בעצמותו, וכפי שמאריך הב"ח²⁰ בביאור עניין ברכת התורה בשייכות עם האלקות שבתורה, בסגנון כזה, שלולי שרואים זאת בפירוש בדברי הב"ח, בגליא דתורה, יכולים לחשוב שכתב זאת אדמו"ר חסידי ("א חסידישער רבי")... והעניין בזה:

בודאי שלימוד התורה צריך להיות בהבנה והשגה דווקא, ועד כדי כך, שבתורה שבעל-פה אם אינו מבין מה שלומד אינו יוצא ידי חובת מצות

לאחרי יום הכיפורים אי אפשר לבוא לשמחה הגדולה ביותר בצריכה להיות בשמחת תורה, כיוון שאי אפשר להתהפך ("איבערשטעלן זיך") בשעתא חדא מתכלית המרירות לתכלית השמחה, ולכן קבעו זמן השמחה לסיום חג הסוכות, "זמן שמחתנו".

ואם כן, כיוון שמדובר אודות גילויים נעלים ביותר, ושמחה גדולה ביותר שפורצת כל הגדרים⁹ - הרי זה הזמן המתאים ומסוגל ביותר לעסוק בלימוד התורה ולחדש חידושים, כידוע שבשעת החרווה והשמחה מתבטלים כל הגדרים, ואז יכולה להיות פעולת השכל באופן אחר לגמרי, להשיג השגות נעלות ביותר ולחדש חידושים בתורה; כיצד לוקחים אפוא מ"ח שעות יקרות כאלו ומקדישים אותם עבור ריקודים!?

ב. ויובן בהקדים דברי הגמרא¹⁰ "מאי דכתיב¹¹ מי האיש החכם ויבן את זאת . . על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב¹² ויאמר ה' על עזבם את תורת . . שלא ברכו בתורה תחילה":

אין הכוונה ב"עזבם את תורת" שלא עסקו בלימוד התורה, שהרי ידוע שלמדו תורה ובריבוי, וכמובן¹³ גם מזה ש"דבר זה (על מה אבדה הארץ)" נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, ואילו היה המצב שלא למדו תורה, היו גם הם יכולים לידע "על מה אבדה הארץ", ולא היו צריכים שיפרש זאת הקב"ה בעצמו,

אלא הפירוש הוא - "שלא ברכו בתורה תחילה", "שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה"¹⁴, והיינו, כשם שמברכים ברכת ההודאה וברכת הנהנין על ההנאה כו', כמו כן מברכים ומודים להקב"ה "שנתן לנו את תורתו", מצד יוקר וחשיבות התורה, וכיוון

(15) ראה תו"א מקץ לה, ג. ובכ"מ.

(16) ראה גם ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי עקב קכ, ד.

(17) ואתחנן ד, ו.

(18) איוב כח, כג.

(19) אר"ח סמ"ז ס"א.

(20) אר"ח שם (ר"ה ומ"ש דאמר).

(9) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(10) נדרים פא, א. ב"מ פה, סע"א ואילך.

(11) ירמ' ט, יא.

(12) שם, יב.

(13) ראה פי' הר"ן לנדרים שם.

(14) פי' הר"ן שם.

שלהם היה באופן ש"בתורתו (של האדם) יהגה יומם ולילה"²⁴.

ד. על-פי זה מובן גם מדוע לא ברכו ברכת התורה - שלכאורה אינו מובן: כיוון שישנו חיוב לברך ברכת התורה, מן התורה, או על כל פנים מדרבנן²⁵, מה היה איכפת להם להקציב דקות ספורות כדי לברך ברכת התורה? והעניין בזה:

תלמוד תורה²¹, וכמו כן אמרו חז"ל²² "לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ", היינו, במקום שיש לו נועם ועריבות ("געשמאק") מצד השכל שבזה; ואף-על-פי-כן, אין זה בסתירה לכך שלימוד התורה הוא מצד היות התורה שעשועי המלך בעצמותו. ויובן על-פי משל מעני המחזור על הפתחים, שכאשר נותנים לו פרוטה, אזי הוא שמח בשמחה גדולה, כיוון שגם פרוטה נחשבת אצלו לעושר. ואף-על-פי-כן, כאשר יתנו לו בשעת מעשה אבנים

עני המחזור על הפתחים, כאשר נותנים לו פרוטה, שמח בשמחה גדולה. . אף-על-פי-כן, כאשר יתנו לו אבנים טובות ומרגליות – ישכח ויאבד את ה"געשמאק" שהיה לו בפרוטה

בהיותם אנשי אמת, אנשים רציניים, שעשו כל דבר בפנימיות, ידעו את התוכן והמשמעות של ברכת התורה, שמבטאת את החשיבות והיוקרה של התורה שהיא שעשועי המלך בעצמותו. וכיוון שבשביל זה יש צורך בהתבוננות פרטית כדי לבוא להכרת האלקות שבתורה כפי שהיא בבחינת חכמה דאצילות ולמעלה מזה, שזהו עניין הדורש זמן - לא רצו להקדיש זמן עבור ההתבוננות כו', אלא העדיפו לנצל את הזמן לעסוק בלימוד התורה. ועל דרך הדבר-צחות בכיזור הטעם שלא תיקנו לברך על מצות הצדקה²⁶ - כי, אילו היו צריכים לברך לפני מצות הצדקה, היה פלוני רוצה לומר תחילה "לשם יחוד", ולפני זה היה רוצה לטבול במקוה (ואם הוא מחסידי פולין, היה רוצה שיהיה המקוה חם, ובמילא צריך ללקט עצים כדי לחמם את המקוה...), ובינתיים היה העני גווע מרעב... ועל דרך המסופר בגמרא²⁷ אודות נחום איש גם זו. ולכן מוטב שתהיה נתינת הצדקה ללא ברכה, ויתירה מזה, אפילו שלא לשמה, ובלבד שיתפרנס העני.

טובות ומרגליות, אזי ישכח ויאבד את ה"געשמאק" שהיה לו בפרוטה, מצד גודל העושר של האבנים טובות ומרגליות²³. ועל דרך זה בנדרון דידן: אף-על-פי שיש לו תענוג מצד החכמה והשכל שבתורה, הרי כאשר יתבונן בגודל מעלת התורה שרק "אלקים הבין דרכה", אזי יאבד אצלו ה"געשמאק" שמצד שכל אנושי, ויבוא ללימוד התורה לשמה. וזהו הפירוש "שלא ברכו בתורה תחילה", "שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה" - שלא נרגש אצלם חשיבות התורה מצד היותה חכמתו ורצונו של הקב"ה, אלא רק החשיבות ש"היא חכמתכם ובינתכם גו'", ולכן "לא ברכו בתורה תחילה", "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", כיוון שלא נרגש אצלם האלקות שבתורה, אלא גם ה"געשמאק" של שכל אנושי. וזהו גם הדיוק בלשון הכתוב "על עזבם את תורתי", "תורתי" דייקא - שלא נרגש אצלם שהתורה היא תורת הקב"ה, אלא לימוד התורה

(24) תהלים א, ב. וראה ע"ז שם.
(25) ראה לקו"ש ח"ד ע' 148. וש"נ.
(26) ראה גם תו"מ ח"ג ריש ע' 325. וש"נ.
(27) תענית כא, א.

(21) ראה הל' ת"ת לאדה"ו ספ"ב. וש"נ.
(22) ע"ז יט, א.
(23) ראה גם תו"מ חט"ז ע' 204.

שיראה פעם גם את הלשון שהתורה היא שעשועי המלך בעצמותו.

ובכן: לא זה הוא הסדר, אלא, כדיוק לשון חז"ל "ברכו בתורה תחילה", היינו, שהתחלה של לימוד התורה היא ברכת התורה, שבאה מצד ההכרה בעניינה הפנימי של התורה, וכאשר חסרה ההתחלה, אזי חסר כל היסוד.

ו. וזהו גם עניין הריקודים בשמחת תורה:

כשם שבכל יום ויום מתחילים בברכת התורה, ורק לאחר זה צריך להיות לימוד התורה, כן הוא גם בכל שנה ושנה, שהתחלה היא בשמחת תורה בעניין הריקודים דווקא, ובאופן שרוקדים עם הספר־תורה כפי שהוא כרוך במעיל. היינו, שהשמחה היא לא מצד ההשגה שבתורה, כי אם מצד ההרגש שהתורה היא למעלה מההשגה של שכל אנושי, אלא היא שעשועי המלך בעצמותו, ועניין זה נעשה היסוד ללימוד התורה של כל השנה,

ובאופן שההמשכות שנמשכו בראש השנה ובאו בשמיני עזרת בפנימיות - יומשכו על כל השנה כולה, בבני חיי ומזוני רויחי.

(התוועדויות שמחת תורה תש"כ.

'תורת מנחם - התוועדויות תש"כ חלק א' (כז) עמ' 108-113)

ועל דרך זה בנידון דידן: כיוון שברכת התורה צריכה להיות באופן פנימי, לאחר הקדמת ההתבוננות וכו' - רצו לחסוך את הזמן, ולכן לא ברכו ברכת התורה, אלא הסתפקו בלימוד התורה עצמה, באומרם, שבכל אופן "אין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר²⁸ הלא כה דברי כאש, מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"²⁹.

ז. וההוראה מזה:

כאשר מתנהגים בדרך הנ"ל, שעוסקים אמנם בלימוד התורה, אבל, מצד לימוד התורה חוסכים את הזמן שהיו צריכים להקדיש להתבוננות בעניינה הפנימי של התורה ובגדולת הוי' וכו' - הרי זה עניין של "עזבם את תורת", ומביא למעמד ומצב של "אברה הארץ".

זאת ועוד:

ישנם כאלו שאמנם לא שוללים ח"ו את עניין לימוד החסידות ועניין ההתבוננות כו', אבל טענתם היא שכל זה יבוא במשך הזמן ("אלץ מיט דער צייט"), והיינו, שתחילה ימלא כריסו בש"ס ופוסקים, ובמשך הזמן ילמד כמה שורות בספר התניא, ואחר כך ילמד גם מאמר דא"ח, ועד

(28) ירמי' כג, כט.

(29) ברכות כב, א.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

בימיו ובימינו תיוושע יהודה

שיעור ברבים – סיבה מספקת להבאת הגאולה

בסיום שיעור היומי של שמיני עצרת - כותב אדמו"ר הזקן: "ושומע לי ישכון בטח, ובימיו ובימינו תיוושע יהודה וירושלים תשכון לבטח, אמן כן יהי רצון".
וצריך להבין: איגרת הקודש זו היא בסימן כ"ג, ולפניה - כ"ב אגרות קודש, שכל אחת מהן היא "עולם מלא", הן בענייני תורה והן בענייני הוראה ביראת שמים כו', ובאף אחת מהן . . לא מצינו סיום כזה? . . סיום בברכת הגאולה, אף-על-פי שלא נזכר אודות הגאולה בתוכן איגרת קודש זו?
בנוגע לסיום "אמן כן יהי רצון" - דובר פעם אודות דברי הרמב"ם "מלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר", שכוונת הרמב"ם להורות הלכה, שכאשר מזכירים אודות משיח וגאולה כו', יש לסיים בתפילה ובקשה - אמן כן יהי רצון; השאלה היא אפוא על כללות הסיום בעניין הגאולה . . שלא מצינו דוגמתו בשאר אגרות קודש.

[. .] ויש לומר הביאור בזה:

בנוגע לסדר הלימוד בשבת קודש בעלות המנחה - ממשך רבינו הזקן באגרת הקודש (הנ"ל): "וכל יחיד אל יפרוש עצמו מן הציבור אפילו ללמוד עניין אחר, כי אם בדבר שהציבור עסוקין בו . . וכל הפרוש מן הציבור כו'".

ולכאורה לימוד השיעורים שלו יש להם דין קדימה לכאורה, מאשר ההשתתפות בשיעור של אחרים?
והביאור - שמצד עניין אהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממש (על-פי תורת אמת), כדאיתא בירושלמי המשל מב' ידיים של גוף אחד - הרי השיעור שלהם נעשה גם השיעור שלו ממש.
ונמצא שבעניין זה מודגש גודל המעלה והחשיבות של אהבת ישראל - שבגלל זה "אל יפרוש מן הציבור אפילו ללמוד עניין אחר, כי אם בדבר שהציבור עסוקין בו".

ובהמשך לזה - מסיים רבינו הזקן: "ושומע לי ישכון לבטח ובימיו ובימינו תיוושע יהודה וירושלים תשכון לבטח אמן כן יהי רצון", כי על-ידי ההוספה באהבת ישראל באופן ששיעורם של חבריו נעשה השיעור שלו (תוכן סיומה של איגרת זו), מבטלים את סיבת הגלות (היפך אהבת חינום) וברוך ממילא בטל גם המסובב, הגלות, וזהו התוכן ב"תיוושע יהודה וירושלים תשכון לבטח".

ומסיים "אמן כן יהי רצון": אמן - מורה על חתימת וקיום הדבר שבוודאי יהיה כן בפועל ממש, ו"כן יהי רצון" - שאפילו אם הרצון למעלה הוא שהגאולה תדחה למחר, חס ושלום, פועלים ישראל רצון חדש למעלה, שהגאולה תהיה "היום", ויתירה מזה - "מיד הן נגאלין", מיד ממש.

[. .] ויש להוסיף, שגם עניין "תיוושע יהודה וירושלים תשכון לבטח" קשור במיוחד עם שמיני עצרת - כי, בהפטרת שמיני עצרת מדובר אודות שלמה המלך (ונזכר גם אודות דוד המלך), שמזרעו יבוא משיח צדקנו ("מבית דוד ומזרע שלמה"), שאז "תיוושע יהודה וירושלים תשכון לבטח".

(תורת מנחם - התוועדות' ה'תשנ"א חלק א, עמ' 28-29)

פרי עץ הדר

השגת אתרוג והידור במצוות בכלל עולה במאמץ רב • תשובה 'כהלכה' של הרבי הרי"צ לרז"א כאשר ביקש ממנו את אתרוגו • מה ליהודי חו"ל ולשמיטת הארץ? • 'המשכות' ארבעת המינים מתחילות בליבו של כל יהודי • ומיהו האתרוג האמיתי?

בליובאוויטש. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היה אז נער טרם הבר-מצווה, וזרזו היה. מיהר אפוא אל סוחר האתרוגים וקנה שני אתרוגים מהודרים, אחד לאביו והשני לעצמו. דודו, הרב זלמן-אהרון, ביקש ממנו שייתן לו את אתרוגו וטען, שממילא עדיין אין הרי"צ מחוייב במצוות אלא מדרבנן, מצד חינוך, אך הרי"צ סירב. ניסה הרז"א ללחוץ בטענה שתורת החסידות תובעת מסירות-נפש בשביל יהודי אחר... ומוהרי"צ שאל: כיוון שקטן אני, כיצד יכול אני להקנות לך את האתרוג?!...

אתרוג ושנת השמיטה

גם לבני חו"ל שייכות למצוות הקשורות בשנת השמיטה. וכך התבטא הרבי בשבת פרשת בלק תשד"מ ('תורת מנחם התועודיות' תשד"מ כרך ג' עמ' 2125):

יש עניינים שאיסורם מן התורה, עניינים שאיסורם רק מדרבנן, בפרט בזמן הגלות כו', ועד לעניינים שהם רק לחומרא, מצד ההנהגה ד"מילי דחסידותא".

וכאשר משהו שואל מה שייך עניין "שמיטת

פעם התייחס הרבי לטרחת הקשורה בהשגת אתרוג מהודר ('מה רבו מעשיך' עמ' 277), ואמר:

אתרוג שעל נטילתו מברכים בימי חג הסוכות, אפשר היה לחשוב לכאורה, כי בהגיע בוקר יום ראשון של סוכות, יזמן האתרוג לידי כל יהודי, כדי שיוכל לקיים את המצווה... אולם למעשה צריך היהודי לטרוח לפני בוא החג, ולחזר אחר אתרוג מהודר. לעיתים אף צריך להשקיע מרץ, זמן וכסף רב, כדי להשיג אתרוג.

ובהודמנות אחרת אמר (שם עמ' 410):

בדרך כלל צריך יהודי להשקיע מאמצים גדולים כדי להשיג ולהכין כמה אמצעים פיזיים הנחוצים לקיומן של מצוות מסוימות, כמו אתרוג מושלם לסוכות...

על מעשה נדיר סביב אתרוג, סיפר הרבי ביום ב' דחג השבועות תשי"ב ('תורת מנחם' כרך ה' עמ' 245):

שנה אחת שרר מחסור באתרוגים מהודרים

ז"ל:

"במענה לשאלתו ששאלני זה זמן רב, מהיכן אני קונה אתרוג, הנה בשנים קודמות . . ומשנת תשכ"ג, שנתן כ"ק אד"ש האתרוג שלו לר' אליהו רבקיין ז"ל ליטע ממנו נטיעות, הנה מאז אני לוקח אצל משפחתו מאתרוגים שלו".

הנאת ביכורים – אתרוגים לרבי

"שלחתי לכ"ק שליט"א היום בדואר אוויר אתרוג שקטפתי בעצמי", כך כתב לרבי איש ספר ותלמיד-חכם, ר' אליעזר ליפא לביא, בי"א תשרי תש"כ.

הרבי (אגרות קודש כרך יט עמ' יג) מגיב על כך בברכה הבאה:

ויהי רצון שיזכה כל אחד ואחד מאתנו בתוך כלל ישראל לפעול כל העניינים על דרך מצות ד' מינים, אשר מצוות כלליות הן [כשאר ענייני חודש הכללי המושבע בכל טוב], אלא שהמשכתם למטה בעולם הוא על-ידי ההמשכה מתחלה בלב האדם (שלכן מביא את הד' מינים אל הלב), וכמו שנאמר את העולם נתן בלבם – של אדם, ועל-ידי זה יומשך שפע ברכה והצלחה בכל השנה בכל העניינים בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בי"ב אלול תשט"ו (אגרות קודש כרך יא עמ' שפד) מודה הרבי למישהי ששיגרה לו אתרוג, כנראה מהפרדס המשפחתי (כאן בתרגום חופשי):

זה עתה הובא האתרוג, ותשואות חן.

במכתב מהשנים הראשונות מודה הרבי להנהלת ישיבת תומכי תמימים בלוד על שיגור אתרוגים אליו (אגרות קודש' כרך ה עמ' כז):

כמדומה שכבר הודיעו להם שהאתרוג ששלחו נתקבל בעתו ובזמנו ות[שואות] ח[ן] ת[שואות] ח[ן].

הארץ" ליהודי שאומר פרקי אבות בחוץ-לארץ? – הנה המענה לכך הוא בפשטות: לכל לראש [=בראש וראשונה] – נוגע הדבר לקיום מצוות אתרוג, וכיוצא בזה בנוגע לפירות (ובפרט ינות ושמונים) שמביאים מארץ-ישראל לחוץ-לארץ.

בנושא זה התפרסם לאחרונה ('כפר חב"ד' גיליון 1247 עמ' 35) צילום המכתב שנכתב להרב אליהו ריבקיין ז"ל מכפר חב"ד:

ב"ה, כ"ח מנ[חם] א[ב] תשכ"ו
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ
מוה' אלי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו מנחם-אב בשאלת הוצאת אתרוגים לחוץ לארץ בשנת השמיטה, הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לענות כי העניין: שייך להרבנים בארץ[הקודש]ת[בנה]ות[כונן] (העוסקים בהלכות) אלו – בפרט). בברכת כל טוב סלה, הרב ח.מ.א. חדקוב.

ומעניין לעניין, באותה הזדמנות התפרסמה גם איגרת הרבי מימי הסליחות ה'תשכ"ב לרב ריבקיין, ובה נאמר:

לכתבו ע[ל] ד[בר] האתרוגים א) בנוגע לסימנים – ראה 'שער הכולל' ריש פרק לו.
ב) יש מהעצים שיבשו כו' – יתייעץ עם הרב[ו] ו[תיקן] ו[חסידי] איש[ו] ירא[ו] א[לוקים] נ[בון] ו[מ]שכיל[ו] כו' הרב דוב זאב שי' לודמיר מירון[שלים] ת[בנה] ו[תכונן].

ג) איך לעשרם – הרי עמהם מרא דאתרא הרב הגאון והרב החסיד אי"א נו"מ בעל מדות וכו' מזקני רבני אנ"ש התמים הר[ב] ש[ניאור] ז[למן] שליט"א [=גורליק] ויורהו.

ככ"ד סיון תשמ"ה (כפ"ח שם) כותב הגאון החסיד רבי יעקב לנדא זצ"ל לחסיד ר' אליעזר ננס

המשכות ד' מינים – לצעירים...

סח הרב יהודה לייב רסקין (ע"ה): השנה הראשונה שקיבלתי ד' מינים עבור יהודי מרוקו היתה תשל"ה. עברתי בערב חג הסוכות עם הרב החסיד ר' שלמה שי' מטוסוב. כל אחד משנינו קיבל סט של ד' מינים. והרבי בירך (תוכן הדברים): להמשיך כל ההמשכות, ובפרט עבור העניינים של הצעירים במרוקו.

נשיא – האתרוג – שבדור

אתרוג – הסביר הרבי בהזדמנות אחת (ראש חודש סיוון תש"י – 'תורת מנחם' כרך א עמ' 86) – הוא המשובח מכל ד' המינים. מכל מקום, אינו באופן של גאווה והתנשאות על שאר המינים, אלא מתחבר עמהם. . . ודוגמתו אצל כ"ק מו"ח ארמו"ר – שלמרות גודל מעלתו לגבי שאר בני ישראל, הרי הוא מתחבר עם כל בני ישראל, ומחברם לאביהם שבשמים.

וכן כתב להרה"ח ר' מאיר שלום בליז'ינסקי (כ"ו מנחם אב תשי"ז – אגרות קודש' כרך טו עמ' שנו):

נעם לי לקבל מכתבו מז' מנחם אב ותשורתו הכי נעלית – אתרוג שנטע מגרעין של אתרוג קלברה...

"אאשר בתודה קבלת מכתבם מיום י"א מנחם אב, כי שלחו אלי אתרוג מהודר בלתי מורכב", כתב הרבי בי"ח מנחם אב השי"ת (תש"י) ל"כבוד הנהלת ישיבת תורת אמת בירושלים ת[בנה] ותכונ[ן]" ('אגרות קודש' כרך ג עמ' שעו).

קטע (מתוך יומן שפורסם באחת ה'תשורות') מתאר את הימים שלפני סוכות אצל הרבי, בשנת תשי"ב:

"ביום ה' אור ליום שישי פרשת האזינו, הביא הרב דז"ייקובסון אתרוגים לרבי. . . בשעה 1 וחצי נכנס הבחור אברהם אלי'ה גראסס לקחת את האתרוגים שהרבי הותיר. . . למחרת ביקש הרב דז"ייקובסון מאתו בחור להעביר לרבי מבחר לולבים. היו שם כ-18 לולבים..."

פרשת וזאת הברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה (לג,א)

במדרש מבואר שמשה פתח במה שסיים יעקב - בסוף ברכתו של יעקב לבניו נאמר (ויחי מט) "וזאת אשר דיבר להם אביהם", ומשה פתח את ברכתו ב"וזאת הברכה".
מבאר אדמו"ר ה"צמח צדק":
"משה פתח במה שסיים יעקב" - יעקב המשיך תוספות אור בעולם האצילות, ומשה המשיך מעולם האצילות לעולמות התחתונים.

(אור התורה דברים, עמ' א'תלה)

תוכו לרגלך ישא מדברותיך (לג,ג)

ראשי תיבות תלים, שעל כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות (בעל הטורים)

בחדוש תשרי ת"ש שהה הרבי הריי"צ בעיר ורשה. הגרמנים הפציצו אז את העיר ואלפי אנשים נהרגו. באחד הימים שבין כסה לעשור סיפר הרבי לכמה מחסידיו, שאביו (הרבי הרש"ב) בא אליו בלילה ואמר לו:
הבעל הטורים אומר ש"תוכו לרגלך ישא מדברותיך" ראשי תיבות "תלים". "תוכו לרגלך" - כשנפלים לרגלי הקב"ה ומבקשים רחמים, אזי "ישא מדברותיך".

(מפי השמועה)

תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב (לג,ד)

אל תקרי מורשה אלא מאורסה (ברכות נו)

"אל תקרי מורשה" - לימוד התורה אינו כירושה, שאינה דורשת שום הכנה, "אלא מאורסה" - כשם שאירוסין באים על-ידי קידושין, כך על האדם לקדש את עצמו ולהכין את ליבו ללימוד התורה.

(מאה שערים, עמ' לח)

אשריך ישראל (לג,כט)

במה חתם משה, אשריך ישראל, ואף דוד, כשבא לומר תהילה, ממקום שפסק משה משם התחיל, אשרי האיש (ב"ר ס"פ ויחי פ"ק)

דוד רומז למשיח, "דוד מלכא משיחא". לכן פתח דוד במה שסיים משה, שכן עניינו של משיח הוא המשך וסיום עניינו של משה: מלך המשיח יגלה את חלק הנסתר שבתורה, שניתן לנו על-ידי משה בסיני.

(שיחת ליל ה' דהג הסוכות תשמ"ו. תורת מנחם התנועדויות תשמ"ו כרך א, עמ' 277)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת-קודש

י"ז בתשרי, שבת חול-המועד

לשבעה עולים בפרשת תישא "ראה אתה אומר אלי" עד "לא תבשל גדי בחלב אימו" (שמות לג, יב-לד, כו). מניחים את הספר השני על הבימה, חצי קדיש. הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס "וביום השלישי". הגבהה וגלילה. בברכת ההפטרה אין מזכירים יום-טוב, רק כחתימת הברכה האחרונה מוסיפים: "מקדש השבת) וישראל והזמנים?". יקום פורקן, מי שבירך, אשרי, יהללו, חצי קדיש, תפילת מוסף של חול-המועד: "וביום השבת", "וביום השלישי", "ישמחו".

קידוש: "מזמור לדוד", "אתקינו", "ושמרו", "אם תשיב", "דא היא סעודתא", "זכור", "על כן" - בלחש⁸. רק "סברי מרנן", ברכת הגפן ולישב בסוכה⁹ אומרים בקול.

מנחה: וידבר וקטורת. אשרי, ובא לציון. ואני תפילתי, מוציאים ספר-תורה וקוראים בפרשת 'ברכה'. שמונה-עשרה של שבת, עם 'יעלה ויבוא'. אין אומרים 'צדקתך'.

ערבית: אתה חוננתנו, יעלה ויבוא. הבדלה בסוכה (על היין, עם ברכת 'לישב בסוכה'¹⁰). מברכים על הבשמים ועל האש, כבכל מוצאי שבת.

יום ראשון

ח"י בתשרי, ג' דחול-המועד

שחרית: הושענות: אומרים "אום אני חומה" (ה'הושענא' דיום השבת) ללא הקפה, ומקיפים רק

קבלת שבת. מתחילים "מזמור לדוד"¹, וממשיכים כבכל שבת. כפי"ט "לכה דודי" אומרים "גם בשמחה וכצלה" ואין אומרים "ברינה"². כגוונא³, חצי קדיש, ברכו, ערבית של שבת עם 'יעלה ויבוא'.

כשנכנסים לסוכה אומרים בלחש: "שלום עליכם", "אשת חיל", "מזמור לדוד", "דא היא סעודתא", 'אתקינו' דשבת, ואחר-כך אומרים בקול את הקידוש, מ"יום השישי" ואילך⁴. בסיומו מברך 'לישב בסוכה'. המסובים מברכים "לישב בסוכה" אחרי ברכת "המוציא" (וכן ביום).

שחרית: אין נטילת לולב בשבת. תפילה של שבת, עם 'יעלה ויבוא'. הלל שלם. בשבת אין מקיפין את הבימה⁵, ו"אין אומרים 'הושענות' כלל"⁶. קדישת-קבל. שיר-שלי-יום, לדוד ה' אורי, קדיש יתום. מוציאים שני ספרי-תורה. בראשון קוראים

1) סידור אדה"ז. בקצות השלחן סי' עז בבדי השלחן ס"ק יג מבאר הטעם, כיוון דרינה/רננה היא מרחוק משא"כ שמחה היא שמחה שלמה, והנה במזמור הראשון איתא "נרננה" ובמזמור הד' "פצחו ורננו", ולכן ביו"ט ואף במוצאי יו"ט מדלגים זאת, עיי"ש (וראה בתורה אור חנוכה ד"ה רני ושמחי פ"א ופ"ד וב'חסידות מבוארת' שם, ס' הלקוטים - צמח צדק' אות ע עמ' שמא).

2) ספר המנהגים עמ' 26.

3) ראה קצות השלחן שם בבדי השלחן ס"ק כ.

4) היום יום, יט ניסן ורי"ז תשרי (בשבת חוה"מ - מהשניינים שהכניס בו הרבי בשנת תשי"ז, ראה בלוח התיקון שבמהדורת תשנ"ה ס"ע קכא, 'רשימות היומן' עמ' קסג, קעג). ספר המנהגים עמ' 28 (ביו"ט).

5) רמ"א סי' תר"ס ס"א.

6) סידור אדה"ז. וראה רמ"א שם ס"ג.

7) שו"ע אדה"ז סי' תצ סט"ז. הגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לסידור אדה"ז. ס' המנהגים עמ' 68. וראה 'סדור רבנו הזקן עם ציונים והערות' עמ' שה הע' 95, וש"נ.

8) ע"פ ס' המנהגים עמ' 57 הע' 8. וראה לעיל הערה 4.

9) ס' המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שח.

10) הוראת רבותינו, 'אוצר' עמ' שכד.

מה טוב ומה נעים, שביום זה, שעניינו מיתוק הגבורות, יוסיף כל אחד ואחד בנתינת הצדקה יותר מהשיעור הרגילי¹⁶.

זמן חצות הלילה באזור המרכז: 11:30.

אחר חצות אומרים (כציבור) בחגירת אבנט את כל התהילים, ואין מאריכים באמירתו¹⁷. באמירת קדיש נוהגים כמו בשבת מברכים¹⁸.

לאחר כל ספר מהתהילים אומרים את ה"יהי רצון" של הושענא-רבה ואת ה"יהי רצון" שלאחר צאת הלכנה, בנוסף ל"יהי רצון" של יום-טוב¹⁹.

מנהג ישן שהגבאים מחלקים מקופת הציבור תפוח מתוק לכל אלה שאמרו תהילים בליל הושענא-רבה, בין ספר לספר וכיוצא בזה. אכילתו היתה מיד בסוכה, כשאמרו תהילים בסוכה. כיום, כשאין אומרים את התהילים בסוכה והכול מהדרים שלא לאכול מאומה מחוץ לסוכה, אוכלים את התפוח בסוכת בית-הכנסת או אחר-כך בסוכה הפרטית, לאחר שמטבילים אותו ברבש, על דרך המנהג בראש-השנה²⁰.

אחרי גמר אמירת התהילים, ניעורים כל הלילה (עלות-השחר באזור המרכז לדעה המקדימה: 3:36) ועוסקים בלימוד התורה, איש איש במה שיבחר. חשוב לדעת, שבכמה מקומות בשיחותיו נקט

באמירת "אדון המושיע" דהיום¹¹. בקריאת התורה ובמוסף - "וביום הרביעי".

יום שני

י"ט בתשרי, ד' דחול-המועד

הושענות: "אדם ובהמה".

בקריאת התורה ובמוסף - "וביום החמישי".

יום שלישי

כ' בתשרי, ה' דחול-המועד

הושענות: "אדמה מארר".

בקריאת התורה ובמוסף - "וביום השישי".

יום רביעי

כ"א בתשרי, הושענא-רבה

יש להתוועד גם בלילה זה¹² (שלישי בלילה, ליל רביעי). מלבד זאת, יש להוסיף ביותר בשמחת בית השואבה, בריקוד ובכלי-זמר, יותר מבכל לילי החג. ואף שהזמן מועט בכמות, יש לנצל לשם כך כל רגע פנוי, ואף להשלים בו את כל מה שהחסירו בזה במשך החג, באופן של "מועט מחזיק את המרובה"¹³. פעם אחת¹⁴ הורה הרבי, לצרף גם משבעים אומות הנמצאים, בהשגחה פרטית, בקרבת מקום, שגם הם יראו (וישתתפו) בשמחה זו, באופן ד"אתה על במותינו תדרוך".

נשארים ערים כל הלילה. כל אחד קורא לעצמו (ולא בציבור) את כל חומש 'דברים' לפני חצות. גם את פרשת 'ברכה' אומרים הלילה רק פעם אחת¹⁵.

16 'התוועדות' תשד"מ ח"א עמ' 294.

17 ס' המנהגים שם. וראה 'התוועדות' תשמ"ג ח"ג עמ' 418. לאידך, י"א שפעם אירע שמיהרו מאד, ואז הרבי המשיך וסיים בחדרו.

18 לדברי הרה"ח רי"ל שי' גרונר (הערות וביאורים - אהלי תורה' גיליון תתמ"ס ע"ג 76), הרבי אמר קדיש אחרי כל ספר וספר בליל הו"ר, הן בשנת תשכ"ה והן בשנת תשמ"ט (דלא כסברת ה'אוצר' עמ' שלב). רק בשנת תשי"א לא אמר כלל (ימי בראשית עמ' 269).

19 בס' המנהגים, מסה"ש תש"ח עמ' 171, ההוראה היא לומר אחר כל ספר את היהירצון של הו"ר והיהירצון שלאחר צאת הלכנה, אבל לא את היהירצון של יו"ט. אבל (בהתוועדות תשמ"ג ח"א עמ' 249, תשמ"ט ח"א עמ' 189, וביותר) בהתוועדות ליל הו"ר תש"ז (התוועדות ח"א עמ' 193 הערה 33, מהקלטה) מדובר על היהירצון שלאחר אמירת תהילים, שבו אומרים "כאילו אמרם דוד מלך ישראל בעצמו" - "כולל גם (ואדרבה - במיוחד) בהושענא רבה".

20 שערי הל' ומונהג או"ח ח"ב סי' רעו, מהתוועדות תשמ"ה ח"א עמ' 346. וראה 'אוצר' עמ' שלג. כמוכן, כשאוכלים זאת שלא בתוך הסעודה יש ליטול ידים תחילה ללא ברכה (ולא מהני אחיה במולג וכד' כיוון שאין דרכו בכך), כמבואר בשו"ע אדה"ז סי' קנח ס"ג, ובסידורו סוף סדר נט"ל לסעודה.

11 ס' המנהגים שם.

12 ראה גם שיחת שמחת בית השואבה תשי"ח, תורת מנחם חכ"א עמ' 83.

13 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 247, תשמ"ח ח"א עמ' 285. ועוד.

14 'התוועדות' תשמ"ז ח"א עמ' 294.

15 מלשון ספר המנהגים עמ' 20 משמע, שבליל הו"ר אין ההגבלה דמקרא בלילה, כמו בעש"ת. ועצ"ע הלשון שם "והו"ר - גופא - לאחרי חצות". ואולי הכוונה בזה רק על אמירת תהילים של לילה זה. וראה דברי הרבי בעניין זה בס' 'מקדש מלך' ח"ב עמ' 390.

שחרית:

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה מחליף את ההדסים והערבות בחול-המועד סוכות, וכיוון כך, שלנטילת לולב בהושענא-רבה יהיו הערבות וההדסים חדשים²⁷ (אבל אין זו הוראה לרבים, וראה בגיליון הקודם, ביום א' דחווה"מ).
בהושענא-רבה אין לובשים 'ק'יטל', ובתפילה עצמה (וכן בהוצאת ספר-תורה וכו') אין מוסיפים על נוסח תפילת חול-המועד²⁸.

לפני תפילת הלל מסירים את שתי הכריכות שעל הלולב עצמו, ונשארות רק שלוש הכריכות המאגדות את הלולב, ההדסים והערבות ביחד¹¹, כי בהושענא רבה צריך להרבות בכסוסו עלי הלולב ובשמחה²⁹.
הושענות:

מוציאים את כל ספרי-התורה שבהיכל¹¹, ועומדים עמם ליד הבימה³⁰. אומרים את ז' ההושענות ומקיפים את הבימה שבע פעמים (ובסיום כל הקפה אומרים בקול את הפסוקים שלאחר כל הושענא, פסוקים המיוחדים להושענא-רבה), מקיפים בארבעת המינים בלבד³¹ (בלא הערבות של ה'הושענות'). גם היום מתחילים להקיף את הבימה בכל פעם באות ס' או ע'³². לאחר-מכן, אומרים "אני והו... כהושעת... אני והו הושיעה נא" (בהשמטת הקטע האחרון, שייאמר בסוף ההושענות הדיום). ומתחילים "תיתנונו לשם... עד סיום פיוטי ההושענות.

[כמדומה שנוהגים לומר כל 'כותרת' בקול, הש"ץ ואחר-כך הקהל].

יש לפסק כך: "ואוצרך - הטוב לנו - תפתח"³³.
"קול מבשר..." - אומר הש"ץ ג' פעמים ואחר-כך הקהל ג' פעמים.

בסיומם, מכניסים את ספרי-התורה להיכל, מניחים את ארבעת-המינים מהיד, ואומרים 'קדיש ותקבל'. לאחר מכן, לוקחים חמישה בדי ערבה

הרבי בפשטות שנוהגים גם אצלנו לומר גם את פרקי הוזהר המובאים בספר 'תיקון ליל הושענא-רבה'²¹.

בסוף הלילה היה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הולך לטבול במקווה. וגם חסידים נהגו כך²².

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה מכין (קושר) את ההושענות עבור כל בני הבית [מכנינים גם עבור נשים וקטנים]²³. לקטנים שבעריסה - יש אומרים גם לחבוט עבורם].

קושרים אותן על-ידי עלים של לולב²³.

גם מי שהיה ער כל הלילה²⁴ ולא ישן חצי שעה - מברך בבוקר את כל ברכות-השחר. מי שבוודאי ישן שיעור זה, יכול לברך ברכות השחר מחצות הלילה ואילך²⁵, מלבד הברכות שלא נתחייב בהן [כגון: שלא - יצא לצרכיו, רחץ פניו, לבש בגדיו, נעל נעלי עור ושמע קול תרנגול], שחייב להמתין לעלות השחר כדי לברכם²⁶.

(21) התועודיות תשמ"ג ח"א עמ' 247. תשמ"ו ח"א עמ' 408, תשמ"ח ח"א ס"ע 291, ועוד.

(22) 'אוצר' עמ' שלג, אדמו"ר מהורש"ב - משיחות הו"ר תש"ח. ושם, שהטבילה שייכת להו"ר (אולי - ע"ד ליל שבועות. וראה גם 'אוצר' ניסן-סיון ריש עמ' רטו בקשר לליל שש"פ) ולא לתפילת שחרית. וראה ל' הרמ"א ס' תרס"ד ס"א ע"ז.
(23) שם עמ' שלד-ו.

(24) מי שנשאר ער כל הלילה עד לאחר **שבוודאי** עלה השחר, לכאורה אסור ללמוד עד שיברך ברכות התורה [אך הרה"ח ר' יוסף-יצחק שי' אופן העיר, שלא נמצא בטושו"ע ובשו"ע אדה"ז ס' מרמז **האיסור** (כלשון לוח כולל-חב"ד הדיוס, וס' שבח המועדים פנ"ז ס"ד) **להניעור** בלילה ללמוד לפני ברכת התורה. ואכן בס' מנהג ישראל תורה (ס' מז' ס"ק א) מביא שאין בזה איסור. וראה גם 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קע"ג. ויל"ע במשמעות הל' בסידור לפני ברכת התורה בזה. ובאמירת תיקון ליל שבועות ובכלל בהתועודיות, וגם אצל הרבי - רגילים להמשיך בד"ת ואין נוהגין בזה כלל (והביטוי "**מיידי** כשהאיר היום" נאמר רק על נט"ק, בשו"ע אדה"ז מהדו"ק ס' ד ס"ג). ואולי הטעם, כיוון שיש דעות שלא נתחייב בברכה זו, וגם להדעות שמברך היינו **ששאוי** לברך ברכת השבח להקב"ה ככל ברכות השחר, אבל לא שאסור ללמוד קודם לכן. ועצ"ע. תודה להרה"ת ר' שבתאי פרידמן מצפת].

(25) ראה פרטי החיוב בקצוה"ש ה, בדה"ש טו. באג"ק כרך ח, עמ' רעח איתא שעיקר הזמן משנתחייב בהן, ואחר-כך הוא רק תשלומין. וכל-שכן לעניין ברכות התורה, עיי"ש. וראה בלוח חג השבועות, שם נתבאר וצויינו כ"כ פרטים בעניין ברכות השחר למי שניעור בלילה בכלל.

(26) ולכן יש להציע לנהוג בפועל (בגלל הבלבול שיש באמירת הברכות לחלקים), שלא לברך ברכות השחר לכתחילה עד

עלות-השחר, שאז מברכים כל הברכות בכל אופן.

(27) סה"ש תש"ד עמ' 14.

(28) 'אוצר' ס"ע שלו.

(29) לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1368.

(30) הגהת הרבי ללוח כולל-חב"ד, 'אוצר' עמ' שלו.

(31) שער הכולל פמ"ח ס"ט, ממשמעות האמור בסידור אדה"ז, שלוקחים את הערבות רק לאחר סיום אמירת ה'הושענות'.

(32) 'אוצר' עמ' שלט.

(33) סה"מ תרפ"ו ס"ע כא, לקוטי דיבורים ח"א דף נט,א.

אומרים "יהי רצון"¹¹. בחור'ל - ראה בהערה⁴¹.
במנחה של הושענא-אברה אומרים בפעם האחרונה
'לדוד ה' אורי'.

כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע לא נהג להדליק נר
בכל יום שמזכירים בו נשמות⁴².
הדלקת נרות: ברכת 'להדליק נר של יום-טוב'
ו'שהחיינו'.

בלוח כולל-חב"ד נאמר, שנוהגים לפרוש
פרוכת לבנה ומעיל לבן על הספר-תורה [רק] ביום
שמברכים 'גשם' או 'טל', אך בבית-מדרשו של
הרבי היתה הפרוכת הלבנה פרושה מראש-השנה
ועד אחר שמחת-תורה⁴³.

יום חמישי

כ"ב בתשרי, שמיני-עצרת ושמחת-תורה⁴⁴

41 **לבני חו"ל**: עירוב תבשילין. העברת הסדרה והפרידה
מהסוכה - רק למחר. בשמיני-עצרת מקדשים וגם אוכלים
בסוכה - הן בלילה והן ביום (אבל אין מברכים לישיב בסוכה).
42 המלך במסיבו ח"א עמ' שא, 'אוצר' עמ' רכד, עיי"ש.
המנהג שנשלל היה, במקורו, להדליק לפני אמירת 'זכור'
ביום-טוב, ואם חל בשבת - בערב שבת (וכיום נוהגין העולם
להדליקו תמיד לפני כניסת החג) - 'אוצר' שם. אבל בערב יום-
הכיפורים (שאומרים בו 'זכור'), מדליקים נר נשמה.

43 'אוצר' עמ' שג, אך לא ברור אם היתה הוראה כלשהי
בנדון (וראה אודות "מנהגי ביהכ"נ של הרבי" ב'התקשרות'
גיליונות: תכח,תלד,תלט), וכן לא הזכיר שם מה עשו בס"ת.

44 **לבני חו"ל**: יום חמישי - שמיני עצרת. מקדשים ואוכלים
בסוכה (ללא ברכת 'לישב בסוכה') בלילה וביום (ונוהרים אף
משתיית מים חוץ לסוכה). לאחר מעריב - קידוש והקפות.
בשחרית - אין הקפות. מוציאם ב' ס"ת, בראשון קוראים
בפ' ראה: 'עשר תעשר', ח"ק, ובשני למפטיר: 'ביום השמע' צ'.
הפטרה: 'ויהי ככלות... ולישראל עמו'. הזכרת נשמות. במוסף
- תפילת גשם, נשיאת כפים. אחה"צ, ערב יום הקריאה,
קוראים שמו"ת כל פרשת ברכה עם הפטרה דש"ת (שערי הל'
ומנהג ח"ה סי' פה, והיום יום ד' טבת). לפנות ערב נפרדים
מהסוכה (ואוכלים או שותים משוהו).

יום שישי - שמחת-תורה. ערבית של יו"ט, קדיש תתקבל
(משניות וקדיש דרבנן). בהדלקת הנרות: להדליק נר של יו"ט
ושהחיינו. קידוש של יו"ט. הקפות כדאמתול. שחרית: נשיאת
כפים בחזרת הש"ץ (ולא במוסף), הלל שלם, קדיש תתקבל,
קידוש והקפות כמפורט בפנים בשמע"צ.

בשיעורי חת"ת מסיימים היום את פרשת ברכה, ולומדים פרשת
בראשית עד סיום ששי כפפנים (ראה שערי הלכה ומנהג ח"ה
סי' פח). ולמחרת, באסרו חג החל בש"ק, פ' בראשית שביעי
(שם).

וחובטים בקרקע חמש פעמים (הרבי היה מפריד את
הערבות זו מזו קודם החבטה, וחובט קלות)³⁴, מניחים
את ה'הושענא' הצירה, ואחר-כך אומרים את ה"יהי
רצון".

גם נשים וקטנים נוהגים בחביטת הערבה³⁵.
הרבי לא היה זורק את ה'הושענות' החבוטות
על ארון-הקודש. לעיתים הניחן על כיסאו, לעיתים
השאירן על הקרקע ולעיתים הכניסן לסידורו ולקחן
עימו³⁶.

קרבן היום בקריאת התורה ובמוסף - "ביום
השביעי".

בספר המנהגים נאמר: "אין מנהגנו לאחל איש
לחברו בהושענא-אברה 'גמר חתימה טבא', 'פתקא
טבא' וכיוצא בזה" (אולי - כרי שלא לשנות מהנהגת
שאר ימי חול-המועד³⁷). אבל בשנים האחרונות הזכיר
זאת הרבי, ואף איחל כך פעמים רבות בהתוועדויות
יום זה³⁸.

[מנהג ישראל לערוך היום 'סעודת-יום-טוב'³⁹ לפני
חצות היום - אם כי מדינא מותר עד 'מנחה קטנה'].

טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן
שמים גם מלח.

מנהג ישראל לאכול היום "קרעפכין" (כיסני-בצק
ממולאים בבשר)⁴⁰.

בארץ-ישראל, מעבירים היום אחר חצות את
הסדרה (פרשת השבוע - 'ברכה'), שניים מקרא ואחד
תרגום, כולל ההפטרה.

בארץ-ישראל נכנסים לסוכה לפנות ערב (ואוכלים
או שותים דבר-מה) כדי 'להיפרד' ממנה, אבל אין

34 'אוצר' עמ' שלט-שמ. יש שהעירו, שהרבי עמד בהלל
ובחביטת ההושענות על הרצפה ממש, ולא על הבימה או
שטיח.

35 שם עמ' שלו.

36 שם עמ' שמ.

37 על-דרך האמור לעיל ע"י ציון 27.

38 'התוועדויות' תשמ"ו ח"א עמ' 309, תנש"א ח"א עמ' 163
(האחרון - כאיחול).

39 ערוך השלחן סי' תרס"ד סי"ג (ויש לברר מה מנהגנו בזה).

40 נזכר בהערת הרבי בספר המנהגים ס"ע 58 (וכיוון שאינו
'מנהג חב"ד', אף שנוהגין בו גם אצלנו, לא נזכר בס' המנהגים
במקומו, משא"כ בערב יוה"כ שנזכר במאמר אדה"ז כמובא שם
- אולי יש לו גם עניין חב"די עצמאי. ועצ"ע מנושא הסתכלות
התוקע על הקהל שהרבי ענה שהוא (רק) 'מנהג ישראל' אף
שנזכר בכתבי כ"ק אדמו"ר מהריי"צ נ"ע).

בשמחת-תורה, מנהג ישראל (אשר "תורה היא") לשמוח בשמחה זו יותר משמחת בית-השואבה, ויותר משמחת יום-טוב סתם⁴⁵.

הזהיר כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

"את הארבעים ושמונה השעות [בחו"ל; בארה"ק - עשרים וארבע שעות] של שמיני-עצרת ושמחת-תורה צריכים לייקר במאוד. בכל רגע אפשר לשאוב אוצרות בדליים ובחביות, בגשמיות וברוחניות, וכל זה על-ידי הריקודים"⁴⁶.

הרבי הנהיג, ללכת בתהלכות לבתי-כנסיות, וגם לאלה שבשכונות מרוחקות, כדי לשמח יהודים בשמחת החג⁴⁷.

תפילת ערבית: בנעימת התפילה כיום זה אין משנים כלום לנעימת הימים-הנוראים⁴⁸.

שיר המעלות, חצי קדיש, ברכו, ערבית של יום-טוב⁴⁹. קדיש שלם.

האבלים (רח"ל) אומרים משניות וקדיש דרבנן, אך אין אומרים 'עלינו' ועתה, אלא רק אחר ההקפות כדלהלן⁵⁰.

לאחר מכן - קידוש והתוועדות⁵¹.

קידוש: "אתקינו" ונוסח הקידוש דיום-טוב, ו"שהחינו" (נשים שבירכו "שהחינו" בשעת הדלקת הנרות - לא יברכו בשעת הקידוש).

בשמחת-תורה מהדרים במיוחד לעשות קידוש כל-אחד לעצמו ולא לצאת ידי-חובה ממישהו אחר, שכן ברכת "שהחינו" היא גם על התורה, והלוואי שיפקיע את עצמו⁵².

בשמחת-תורה היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מסיר [לפעמים, וכהוראת-שעה בלבד!] את ההגבלה שהטיל על שתיית 'משקה'⁵³.

מנגנים ביום זה ניגון 'ארבע בבות'⁵⁴.

סדר הקפות: "אתה הראת" פסוק בפסוק (ומכבדים בקריאתם אנשים שונים⁵⁵), ולאחר מכן אומרים "אב הרחמים".

לאחר מכן⁵⁶ היה מורה כ"ק נשיא דורנו להוסיף פסוקים שונים לפי צורך השעה והעניין, כגון (פסוק שנעשה דרך קבע במשך השנים): "והיה זרעך... ופרצת... ובזרעך" (בראשית כח, יד); "הושיעה את עמך..." (תהילים כח, ט); ולפעמים: "הנני מביא אותם מארץ צפון..." (ירמיה לא, ז)⁵⁷.

אמירת 'אתה הראת', 'אב הרחמים' והפסוקים הנ"ל - שלוש פעמים, ורק לאחר 'אב הרחמים' (וההוספות) פותחים את ארון-הקודש⁵⁷.

מוציאים את כל ספרי-התורה⁵⁸, ומקיפים את הבימה כנהוג. הש"ץ מכריז לאחר כל הקפה (כהלשון בסידור): "עד כאן הקפה א'", "עד כאן הקפה ב'", וכו'. לאחר כל הקפה, מחזירים את כל ספרי-התורה

52 לקו"ש חי"ט עמ' 371, וש"נ בהערה 6. וראה בזה 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 152.

53 שהיא בדרך-כלל שלוש-ארבע כוסיות ('התקשרות' גיליון יב עמ' 12) - 'אוצר' עמ' שע. חלות הגזירה גם על שמחת-מפורשת בכ"מ, ומהם ב'יחידות' שנדפסה בקובץ היכל-מנחם כרך ג עמ' רנח.

54 ספר-הניגונים ח"א (ניגון א) עמ' ל - מסה"ש תש"א עמ' 86. וראה סה"ש תפר"ח עמ' 12 וש"נ, סה"ש תש"ב עמ' 13.

55 המנהג בבית-הרב למכור פסוקי 'אתה הראת', ולכבד בפסוק ראשון ואחרון, ולפעמים פסוקים נוספים, את כ"ק האדמו"ר. לילל שמחת-תורה, ההכנסה היא לטובת ישיבת תורת, וביום שמחת-התורה ההכנסה לטובת המוסדות 'מרכז לענייני חינוך' ו'מחנה-ישראל' - ספר-המנהגים.

56 כן מפורש בסה"ש תש"נ ח"א עמ' 615, ודלא כמ"ש בסידורים שונים שנדפסו לאחרונה.

57 'אוצר' עמ' שנד-שננ.

58 להעיר משערי הלכה ומנהג יו"ד סי' קיח, שצע"ג על סמך מה נהגו בכמה בתי-כנסת להשאיר ס"ת שא"א לתקנם 'בשביל הקפות', עיי"ש.

45 ספר-המנהגים - מנהגי שמח"ת, וראה לקו"ש חי"ד עמ' 166-7 ובהערות שם. אודות סגולת השמחה בימי שמע"צ ושמח"ת, ראה המלוטט מדברי רבותינו נשיאנו בקובץ 'אהלי ליובאוויטש', גיליון ד, עמ' 134 ואילך.

46 ספר-המנהגים. ועי' 'אוצר' עמ' ששב. 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 146.

47 ראה 'אוצר' עמ' שנט, וש"נ. וראה לשון סידור אדה"ז (נדפס גם בסידור תהילת ה') לפני 'אתה הראית'.

48 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 156.

49 שכח והזכיר 'חג הסוכות' במקום שמיני-עצרת, ראה הדעות בזה בנטעי-גבריאל, סוכות פרק פא ס"ב ובהערות, ולמעשה אינו חזיר, ואם יכול - בתפילות היום - יכוון לצאת בשמיעה מהש"ץ.

50 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 139, ועיי"ש בטעם הדבר.

51 מקדשים וטועמים, ומתוועדים כהכנה רבה לעריכת ההקפות בשמחה. וראה 'אוצר' עמ' שעא. 'אהלי ליובאוויטש' שם (ולהלן עמ' 141 אודות קידוש בשמע"צ בחו"ל אף לפני מעריב, ולהלן עמ' 151 אודות חשיבות ההתוועדות אף יותר מההקפות עצמן, עיי"ש).

לארונ־הקודש⁵⁹. הרבי שלל את הנהגת המקפידים להסיר את הכתרים מספרי־התורה לקראת הריקודים, בחשש שמא יפלו⁶⁰. בפסקה "עוזר דלים" אמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, שצריך להפסיק קצת בין תיבת "עוזר" לתיבת "דלים"⁶¹.

בשנת האבלות (רח"ל) אין הולכים להקפות לבד, אלא בליווי⁶². הניגונים המושרים בשעת ההקפות הם ניגונים קבועים מדור ודור. ומהם: "וכל קרני רשעים אגדע"⁶³; "על הסלע הך"⁶⁴; הניגון המכונה 'ניגון ההקפות של ר' לוי־צחק'⁶⁵; ניגון ריקוד⁶⁶; והרבי היה מוסיף עליהם עוד ניגונים⁶⁷.

שחרית:
בשחרית (בלבד) - נשיאת כפיים ככתפילת מוסף של כל יום־טוב⁶⁸.

נוהגים לנגן את ניגון 'האָפּ קאזאק' של הסבא משפולי⁶⁸.

לאחר חזרת הש"ץ - הלל שלם, קדיש תתקבל. שיר של יום, הושיענו (אין אומרים 'לרדו ה' אורי'), קדיש יתום.

אין מנהגנו לקרוא קריאת התורה בליל שמחת־תורה⁶⁹. אחר ההקפות (מחזירים את ספרי־התורה לארון־הקודש ללא כל אמירות⁶⁹): 'עלינו', קדיש יתום, 'אל תירא', 'אך צדיקים'.

קידוש: "אתקינו" דיום־טוב, "אלה מועדי", "בורא פרי הגפן". ואחר־כך נוטלים ידיים לסעודה או אוכלים כזית 'מזונות'. התועודות⁷².

בשמיני־עצרת ושמחת־תורה אין טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷¹.

סדר הקפות: כדאמול, "אתה הראת" פסוק בפסוק ולאחר מכן "אב הרחמים". כן עושים שלוש פעמים⁷³.

אין מנהגנו לקרוא קריאת התורה בליל שמחת־תורה⁷¹.

לאחר־מכן, פותחים את ארון־הקודש, מוציאים את כל ספרי־התורה ומקיפים את הבימה ז' חצאי הקפה (בהמשך אחד), בסך־הכול שלוש הקפות וחצי. אבל אומרים את כל סדר ההקפות, ללא הכרות "עד כאן הקפה...". ומחזירים את כל ספרי־התורה לארון־הקודש (ללא כל אמירה) וסוגרים אותו⁷³.

אחר ההקפות (מחזירים את ספרי־התורה לארון־הקודש ללא כל אמירות⁶⁹): 'עלינו', קדיש יתום, 'אל תירא', 'אך צדיקים'.

"אתה הראת" (של פתיחת הארון). י"ג מידות ו'ריבוננו־של־עולם", יהיו לרצון, ואני תפילתי, "ברוך שמיה", וכל סדר הוצאת ספרי־תורה. מוציאים שלושה ספרי־תורה, בראשון קוראים⁷⁴ בפרשת וזאת הברכה, ואם יש צורך, חוזרים כמה פעמים עד שכל הציבור

בשמיני־עצרת ושמחת־תורה אין טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷¹.

(בכל) יום־טוב "צריך לקבוע כל סעודה על היין,

59) לוח כולל־חב"ד.

60) ובפרט על־פי המפורש בווהר (ח"ג רנו,ב), שיעקר העניין ד'כתר תורה' שייך בשמחת־תורה דווקא, ומשמחת־תורה נמשך עניין זה על כל השנה - התועודות תשמ"ג ח"א עמ' 308.

61) סה"ש תש"ד עמ' 31, ושם נתבאר.

62) ספר־המנהגים עמ' 78. וראה 'אוצר' עמ' שנח. 'תורת־מנחם - מנחם־ציון' ח"א עמ' 227.

63) ספר־הניגונים ח"ג ניגון קסא.

64) שם, ניגון קסג.

65) שם ח"א ניגון קסה.

66) שם ח"ב ניגון קפה - על ניגון זה אמר הרה"ח וכו' ר' לוי־יצחק ע"ה, שמקובל בידו הושר בשעת ההקפות אצל אדמו"ר הזקן. הרבי היה מנגנו פעמים רבות בשעת חדותא - 'אוצר' עמ' שנח.

67) כ"ז מ'אוצר' שם.

68) ספר הניגונים ח"א (ניגון כד) עמ' מט - סה"ש תש"ד עמ' 116, וראה סה"ש תורת שלום עמ' 236.

69) 'אוצר' עמ' שנט, ע"פ הגהת הרבי ללוח כולל־חב"ד.

70) שו"ע אדה"ז סי' תקכ"ט ס"ד (וכיוון שכתב "אם ידו משגת", אולי אין חיוב זה למי שקשה לו גם מבחינת בריאות עד"מ, משא"כ בשמחה דלהלן). זאת מלבד חובת השמחה בין דלהלן ס"ז. אבל לכאורה אם עשה כן פ"א ביום, יצא גם ידי שמחת יו"ט. משא"כ כשיצא י"ח שמחה בין הקידוש (תנוד"ה ידי יין, פסחים קח.ב. שיחות קודש תשל"א ח"ב עמ' 87. וראה 'התקשרות' גיליון תסג עמ' 18), עדיין לא קבע סעודתו על היין.

71) סה"ש תש"ד עמ' 39.

72) ואף שלכאורה יש בעיה בהתועדות לפני מוסף עמ' מ"ש בשו"ע אדה"ז סי' רפו ס"ד, אולי י"ל עפ"י דברי הרבי בספר השיחות תש"א עמ' 120 הערה 10, עיי"ש.

73) לוח כולל־חב"ד. 'אוצר' עמ' שעת.

74) הקריאה - בניעימת הטעמים הרגילה, ולא בניעימת הימים - הנוראים (שם עמ' שטט).

יעלה לתורה. בסיום עולה אחד עם כל הנערים ומברך איתם ברכת התורה.⁵⁹

בבית-הכנסת של הרבי עולים בשמחת-תורה כמה קרואים יחדיו ומברכים כולם כאחד. לכוהן - כוהנים, ללוי - לויים, ולשאר העליות - ישראלים וגם הילדים עולים עם אבותיהם⁷⁵. למנהגנו: בעליות רגילות כשעולים כמה קרואים ביחד, מברכים כולם כאחד, אבל בעליית 'כל הנערים' מנהגנו שהגדול העולה עמהם מברך ומוציא את כולם⁷⁶.

אין מנהגנו לפרוש טלית על הנערים ועל שאר העומדים אצל הבימה ולומר "המלאך הגואל"⁷⁷. 'חתן-תורה' ו'חתן בראשית' יכולים להיות גם כוהנים או לויים.

אומרים "מרשות" ל'חתן תורה', וקוראים "מעונה אלוקי קדם" עד "לעיני כל ישראל", ואין נוהגים לפרוש טלית על ראש העולה ל'חתן תורה⁷⁸. לאחר גמר קריאת הפרשה אומר כל הקהל "חזק חזק ונתחזק", וגם העולה בעצמו אומר כן לפני הברכה האחרונה⁷⁹.

מניחים את ספר-התורה השני על הבימה ליד ספר-התורה הראשון, ולא יסירו את ספר-התורה הראשון עד שיניחו על הבימה את ספר-התורה השני. מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון, ואין מהפכים אותו ופניו אל העם, ואין משנים במאומה מסדר ההגבהה של כל השנה⁸⁰.

אומרים "מרשות" ל'חתן בראשית' בלשון יחיד ככתוב בסידור. וקוראים מ"בראשית ברא" עד "אשר ברא אלוקים לעשות", ואין נוהגים לפרוש טלית על ראש העולה ל'חתן בראשית'. הקהל עונה בקול רם - אחר כל יום בבריאה - את הפסוק "ויהי ערב

ויהי בוקר יום...", והקורא אומר אחריהם, וכשמגיע הקורא ל"ויכולו" אומרים כולם⁸¹ "ויהי ערב... יום השישי ויכולו..." - בהמשך אחד⁸² עד "לעשות", והש"ץ חוזר אחריהם⁸³.

מניחים את ספר-התורה השלישי אצל השני, ואומרים חצי-קדיש. מפטיר בספר השלישי במוסף היום בפרשת פינחס. הפטרה: "ויהי אחרי מות משה... רק חזק ואמץ" (יהושע א).

אחרי קריאת התורה אומרים את הפיוטים: "שישו ושמחו", "התקבצו", "אגיל ואשמה"⁸⁴, "אשריכם ישראל", כנדפס בסידור (אחר סדר הקפות)⁸⁵. אחר-כך היו רוקדים וריקוד נוסף בניגון שמחת-תורה, בהתלהבות גדולה⁸⁶.

זכור: מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת. אבלים בתוך שנתם (רח"ל) נשארים בבית-הכנסת, אבל אין אומרים "זכור". בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית".

אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יכול לומר "אב הרחמים"⁸⁷.

הזכרת הגשם: קודם תפילת לחש של מוסף מכריז השמש "משיב הרוח ומוריד הגשם", ומתפילה זו מתחילים לומר זאת בכל התפילות.

81 הרבי, שעלה תמיד ל'חתן בראשית', אמר הן את 'ויהי ערב' והן את 'ויכולו' (עכ"פ התחיל לאומרם) עם הציבור (ולא עם הבעל-קורא).

82 גם משום שהוא ראשית-יבות שם הוי"ה: "יום השישי ויכולו השמים", ולכן אין מפסיקין בו. ראה נטעי גבריאל סוכות פצ"ג סכ"ו מהלבוש ומהרי"ל וכו'.

83 'אוצר' עמ' שפד-שפה.

84 וצ"ל: "בו (בוא"ו ולא באל"ף) יבוא צמח", 'אוצר' עמ' שפו.

85 כ"ה בלוח כולל-חב"ד, ומקורו ממש"כ בסידור שאומרים זאת **אחר** ("כל 'אחר' - סמוך", רש"י בראשית טו,א) קרה"ת. והטעם לכאורה כיוון שקרה"ת היא שלימות השמחה שעליה מדובר בפיוטים אלו, ורק אח"כ אומרים שאר האמירות ו'זיכור' בכללן, שכן עניינים בפ"ע. ודלא כמנהג הרווח באה"ק שהוא בלוח 'דבר בעתו' לומר זאת בסיום כל העניינים, אחרי 'זיכור' ולפני 'הללה'. (ואגב, אמר לי ש"ץ ותיק מחסידי פולין, שקשה עליו ביותר המעבר משמחת הקפות וקרה"ת ל'זיכור', מ'זיכור' שוב ל'שישו ושמחו', ושוב - לתפילת 'טל', בקיטל ובנגינה מעין 'עילה').

86 קובץ ליובאוויטש, גיליון 13 (תשט"ז) עמ' 64.

87 רצוי לקרוא לכל היוצאים מביהכ"ל ל'זיכור' לחזור פנימה לפני אמירה זו.

75 'אוצר' שם. וראה פרטים נוספים בהנהגה, במציאות והדעות בהלכה בזה, שם וב'אהלי ליובאוויטש' עמ' 157, ובקובץ 'אהלי שם' גיליון ח' עמ' קנה.

מעלים לתורה בכל מחזור (אם ישנם) כהן, לוי וישראלים (כ"מ בשערי-אפרים ש"ח ס"ו, וע' בשו"ע ס' קלה ס"י ונו"כ).

76 משיחת יום שמחת תש"ט ס"ח (תורת מנחם - התוודעויות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 146).

77 'אוצר' עמ' שפ.

78 שם עמ' שפד.

79 ראה מקורות וביאורים לזה ב'לוח השבוע' לש"פ מסעי אשתקד.

80 'אוצר' עמ' שפא.

שניים מקרא ואחד תרגום עוד הלילה⁹⁴.
למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הלילה שמו"ת
עלייה אחת או שתיים מפרשת בראשית, ומחר
אחרי חצות לקרוא שוב מתחילתה עד גמירא עם
ההפטרה, ובשבת לפני תפילת שחרית לקרוא שוב
'שביעי'.
נזהרים (על כל פנים לכתחילה) שלא להפסיק
באמצע קריאת שמו"ת⁹⁵.

יום שישי

כ"ג בתשרי, אסרו־חג הסוכות

אין מתענים אפילו חתן ביום חופתו, ומרכיב
קצת באכילה ושתייה⁹⁶.
שיעורי חת"ת: סיום עליית 'שישי': "לקח אותו
אלוקים" (הכה - כדלהלן בקריאת התורה דשבת -
קודש).
שיירי החג: מנהג־בית־הרב, לשרוף את הסכך
(במרחץ) אחרי החג. כן מנהגם לשרוף לולב
והושענות ביום רגיל, ולא בשריפת החמץ⁹⁷.
לאיך היתה הוראה לגבי הדסים (שקיבלו
במתנה מהרבי) להשתמש בהם כבשמים להבדלה,
הלולב - לשרוף בעת ביעור חמץ, ומהאתרוג
- לעשות מרקחת⁹⁸.

המתפלל ביחיד - ימתין עם תפילת המוסף עד
שיתפללו הציבור, כדי שיוכל לומר "משיב הרוח
ומוריד הגשם". מי ששמע הכרזת "משיב הרוח
ומוריד הגשם" קודם שהתפלל תפילת שחרית
- אם אינו מתפלל במניין אחר, אומר גם בתפילת
שחרית "משיב הרוח ומוריד הגשם"⁸⁸. טעה ואמר
"מוריד הטל" - אינו חוזר.

בחזרת הש"ץ - תפילת גשם. אין נושאים כפיים.
שיעורי חת"ת: לומדים היום⁸⁹ פרשת ברכה
החל מ'חמישי' עד סיום הסדרה עם פירש"י, ופרשת
בראשית עד 'חמישי' עם פירש"י.

תזכורת: כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג, בעת
ההתוועדות של שמחת־תורה (או שבת בראשית),
להזכיר על־דבר השתתפות כל אחד ואחת במגבית
'קרן השנה' (מניין ימי שנת תשס"ח - שפג).

מוצאי יום־טוב:

הבדלה: מתחילים "הנה א־ל ישועתי"⁹⁰. ברכת
הגפן, ברכת המבדיל.

רכים נוהגים (על־פי מנהג האריז"ל⁹¹) לערוך
הקפות בארצנו הק' גם בלילה זה. כ"ק אדמו"ר
נשיא דורנו היה מעודד את השמחה, ושולח מברקים
למקומות המרכזיים (כפר־חב"ד, נחלת־הר־חב"ד⁹²
וירושלים ת"ו) מדי שנה בשנה.

במוצאי שמחת־תורה מכריזים: "ויעקב הלך
לדרכו"⁹³.

מי שלא הספיק לפני־כן, יסיים את פרשת ברכה

94 לאחר חצות. - ולא בככל פרשה, שי"א (שו"ע אדה"ז
סי' רפה ס"ה) שניתן להשלימה עד יום ג', כיוון שבשמח"ת
מסיימים את כל התורה ומתחילים אותה מחדש (אם כי 'דחק
ונכנס' מועיל תמיד) - התוועדויות תשמ"ז ח"א עמ' 350. וראה
התוועדויות תשמ"ו ח"א עמ' 396.
95 שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ו. 'התקשרות' גיליונות: תסז עמ'
20, תפט עמ' 19 (ונדפס בטעות שוב בגיליון תקכג עמ' 17).
96 לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תכט ס"ז. וראה דעות
שונות בס' הנשואין כהלכתם פ"ו הע' 81.
97 'רשימות' חוברת יד עמ' 23. וב'אהלי ליובאוויטש' עמ' 166
דייק, שעושים זאת סמוך לחג, והטעם ע"פ 'סדר היום' שכ'
יש לסתור את הסוכה במוצאי יו"ט, כדי להודיע שלא נעשית
אלא למצוותה.
98 לקוטי שיחות ח"ט עמ' 569. 'התקשרות' גיליון סג עמ'
11. לגבי הלולב - מן־הסתם זהירים יותר לשמור מה שקיבלו
מהרבי, ולכן ניתן להמתין עד פסח. לגבי ההדסים - כן איתא
בשו"ע אדה"ז סי' רצו ס"ו, וא"כ ה"ז בכל ההדסים דמצווה.

88 ס' המנהגים שם, עמ' 69 (עיי"ש בהערה).

89 שערי הל' ומנהג ח"ה סי' פח, עיי"ש.

90 בפרמ"ג סי' תצא, משבצות ס"ק א, כתב שגם במוצאי
יו"ט לחול אומרים פסוקים אלו (כמנהגנו), אלא שהעולם אינו
נוהג כן כמ"ש בלקוטי מהרי"ח (סדר הבדלה מוצ"ש ד"ה ועיין
בפרמ"ג, בדפוס המקורי ח"ב פב,א).
ולעיר שאנ"ש נוהגים שגם היוצאים ידי־חובה אומרים
פסוקים אלו בלחש עם המבדיל, וכ"ה בספר מהרי"ל - מנהגים'
עמ' רכד, עיי"ש בהערה 5.

91 כף החיים סי' תרס"ט ס"ק ל, וש"נ.

92 ולהעיר מדעת הרמב"ם בהל' קידוש־החודש פ"ה הי"ב
בניין יום־טוב שני ביישובים החדשים בארה"ק, והתייחסות
הרבי לזה בס' 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רסב וח"ב עמ' רס,
וש"נ.

93 לקוטי שיחות חלק י' עמ' 192. וראה 'אוצר' עמ' שצג,
וש"נ.

שמחת-תורה בעולם החסידי

נעליים קרועות בגן-עדן

הבעל-שם-טוב ישב פעם עם תלמידיו ואמר:
בשמחת-תורה איחרו מעט ישראל בזמן תפילתם, בגלל ההקפות וסעודת החג. לעומתם, מלאכי מעלה,
שלא היו עסוקים בעבודה זו, התכוונו כהרגלם לשיר את שירתם. אך גם הם לא יכלו לעשות זאת בלי
נשמות ישראל, שהרי 'אין המלאכים אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה'. מה עשו? הלכו
בינתיים לנקות את גן-העדן.
לפתע מצאו שם כל מיני נעליים. הדבר הפליאם ביותר, שכן רגילים היו למצוא שם ציצית, תפילין
וכדומה, אך לא נעליים!
הלכו אל המלאך מיכאל לשאול את פיו. הסביר להם המלאך מיכאל שנעליים אלה הם סחורתו, ומקורם
בריקוד של עם-ישראל עם ספרי-התורה. והיה מונה את הנעליים ואמר: אלה מקמינקה, אלה ממזריטש.
וסיים הבעל-שם-טוב: התגאה המלאך מיכאל על מלאך מט"ט, הקושר כתרים לקונו מתפילותיהם של
ישראל, ואמר לו: אני אתפור כתר מעולה משלך - מנעליים קרועות אלה.

(כתר-שם-טוב הוספות - סימן קיד)

בשמים ממתנינים!

פעם, במוצאי שמחת-תורה, הכריזו אצל אדמו"ר הזקן שעומדים להתחיל בתפילת ערבית. אך הרבי
הורה להמתין ולא להתחיל, בהסבירו: "אצל המחותן (הרב הקדוש רבי לוי-יצחק מברדיטשוב) מתפללים
עדיין מנחה. ובשמים", הטעים, "מחכים ל'והוא רחום' שלו. אמנם אין זה הסדר שלנו, אבל יש לחכות
ל'והוא רחום' של המחותן".

(ספר השיחות תש"ה עמ' 63)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש